

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ПОЛЩУК НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 130.123.4:008

**ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ
ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ МОЛОДІ
У КОНТЕКСТІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОГРЕСУ**

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора філософських наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі методології науки та міжнародної освіти, а також кафедрі соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор філософських наук,
старший науковий співробітник
Кивлюк Ольга Петрівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, завідувач
кафедри методології науки та
міжнародної освіти.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Берегова Галина Дмитрівна,
Херсонський державний аграрний
університет, завідувач кафедри філософії і
соціально-гуманітарних дисциплін;

доктор філософських наук, доцент
Бойко Анжела Іванівна,
Черкаський державний технологічний
університет, завідувач кафедри філософських
і політичних наук;

доктор філософських наук, доцент
Семенюк Наталія Вікторівна,
Хмельницький університет управління та
права, завідувач кафедри безпеки
життєдіяльності та фізичного виховання.

Захист відбудеться 30 березня 2017 року о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 27 лютого 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.П. Кивлюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження зумовлена фундаментальними змінами в життєдіяльності суспільства, особливо молоді, під впливом інформаційно-високотехнологічного (ІВТ) прогресу, який розгорнувся з кінця ХХ ст. і на початку ХХІ ст., природно-цивілізаційними змінами, які відбуваються на сучасному етапі розвитку цивілізації та набувають планетарно-космічного значення. Нові здобутки людства, насамперед ІВТ, актуалізували визначальні й життєво важливі аспекти існування людства, зокрема, освіту й виховання, а, відповідно, й формування фундаментальних духовних цінностей. З філософсько-освітньої точки ІВТ прогрес варто розглядати як глобальний цивілізаційний процес, який уже сьогодні справляє суттєвий вплив практично на всі області життєдіяльності людини і суспільства, зокрема, освіти, а в подальшому буде визначати і все духовне обличчя глобального ноосферного космічно-орієнтованого ІВТ суспільства – нової цивілізації ХХІ і наступних століть.

Аналіз напрацювань, з якими йдуть у цей процес найбільш відомі теоретики світу, дає змогу запропонувати узагальнення, які віддзеркалюють фундаментальні проблеми філософії освіти у справі високодуховного виховання молоді: центром цієї філософії має бути молода людина, частинка Всесвіту, як самоцінність у всій повноті свого творчого ставлення до життя й такої ж повноті можливостей для власної самореалізації, самоствердження та самодостатності; вона має базуватися на загальнолюдських і духовних цінностях у їх органічному поєднанні з національними і ментальними пріоритетами; вона повинна розгортатися у «дусі епохи» – творити відповідну даній епосі людину, носія свідомості ноосферного рівня, людину духовно розвинену, яка прагне до розвитку людської ноосферної цивілізації як унікального космічного феномена (В. Андрущенко), як «благоговіння перед життям» (А. Швейцер), прагненням «вічного миру» (І. Кант), введення людства в царство божественності (М. Бердяєв), відповідальності й високої духовності, тобто ноосферну (В. Вернадський) фазу його цивілізаційного поступу, яка «розширюється в просторі і часі» (В. Оленьєв, А. Федотов); ця філософія може бути лише плюралістичною, толерантною, дискурсивною, базуватися на відповідальності та свободі творчого й високодуховного космічно-орієнтованого мислення.

У період переходу до ІВТ суспільства необхідно підготувати людину до швидкого сприйняття й обробки великих обсягів всесвітньої інформації, до оволодіння сучасними інформаційними технологіями, методами і технологією роботи з ними, тому неминуче доводиться звертатися до базисних філософсько-освітніх засад, бо освіта та її пришвидшення – це не тільки нагромадження науково-технічних, технологічних, інформаційних, інноваційних та гуманітарних знань, а й формування високих: духовного мислення, свідомості й світогляду, зміцнення віри у свої сили, уміння діяти, будувати свої відносини з навколишнім світом на новій високодуховній основі, яка не тільки значно одухотворить, облагородить і прискорить процеси взаємодії у системі

«Людина – суспільство – природа – Космос», але й сприятиме формуванню нових засобів і прийомів життєдіяльності молодшої людини за умов ІВТ цивілізації у відповідності зі смисловим полем майбутнього високодуховного ноосферного космічно-орієнтованого способу організації суспільного життя.

Таким чином, сучасний ІВТ період розвитку суспільства, позначений загостренням глобалізаційних процесів, екологічних, зокрема, кліматичних криз і нагальною потребою вирішення проблем виживання людства та збереження цивілізації, тому існує потреба створення та впровадження новітніх освітніх стратегій як для середньої, так і для вищої школи з орієнтацією на формування високодуховних цінностей молоді, які спрямовані на вироблення ноосферних космічно-орієнтованих світоглядних позицій високодуховної людини майбутнього.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. Нове тисячоліття, нові умови, нова людина, фундаментальні зміни в матеріальному і духовному житті людей під впливом ІВТ прогресу, зменшення ролі людського фактора в суспільних, виробничих та освітніх процесах, зміщення акцентів на внутрішнє духовне життя людської особистості, на її суб'єктивність надають особливого значення філософії освіти. Специфіка сфери її дослідження розроблялася зусиллями відомих філософів, педагогів і психологів, серед яких проблеми освіти щодо духовного самоствердження молоді розвивали: В. Андрущенко, Т. Андрущенко, О. Безкоровайна, І. Бех, Д. Біленкін, М. Боришевський, Г. Ващенко, Б. Гершунський, В. Гончаров, Л. Губерський, О. Джура, А. Зеліченко, І. Зязюн, Н. Караульна, О. Колісник, В. Кушерець, Н. Наливайко, М. Савчин. Ціннісні та філософсько-історичні аспекти суспільного й освітнього прогресу досліджували: В. Андрущенко, І. Бестужев-Лада, В. Гвоздецький, С. Денежніков, В. Мельник, В. Петрушенко, Є. Причепій, Е. Семенюк, Т. Сілаєва, Л. Чекаль, А. Черній, В. Шубін.

Варто відзначити авторів, які займалися питаннями обґрунтування проектів модернізації освіти та виховання: В. Андрущенко, В. Бех, Ю. Бех, С. Гессен, О. Запесоцький, М. Євтух, С. Клепко, В. Кремень, В. Кузь, М. Култаєва, В. Лутай, С. Ніколаєнко, І. Передборська, В. Покась, М. Романенко, В. Савельєв, Н. Семенюк, Д. Свириденко, Н. Скотна, О. Скубашевська, С. Терепищій, В. Халамендик.

Цінними для дослідження були аспекти глобалізації та цивілізаційного поступу людства, які вивчали: В. Андрущенко, Б. Бім-Бад, О. Вознюк, В. Воронкова, Л. Губерський, В. Карпенко, І. Надольний, В. Оленьєв, Л. Панченко, В. Степин, Е. Тоффлер, А. Федотов та ін. Філософсько-освітні та соціальні аспекти взаємодії людини і техніки та переходу до інформаційного суспільства досліджували: М. Бердяєв, А. Бойко, Е. Гусинський, В. Вашкевич, О. Кивлюк, С. Куцепал, В. Рижко, Д. Свириденко, Т. Жижко, В. Шевченко, Н. Юхименко, А. Ярошенко та ін.

Важливу роль при дослідженні питань ноосферної та космічної освіти, екологічної свідомості та формування людини майбутнього відіграли праці таких авторів, як: Т. Андрущенко, О. Базалук, Г. Берегова, К. Вентцель, В. Вернадський, В. Кавалеров, В. Казначеев, К. Корсак, В. Кутирєв, І. Ланцев,

Н. Маслова, Т. Матусевич, М. Моїсеєв, Вл. Соловійов, Ю. Туниця, Е. Фатхутдінова, П. Флоренський та ін. Проблеми космосу, людини як частинки Всесвіту, прогресу та майбутнього людства і цивілізацій, які нами аналізувалися, досліджували: В. Андрущенко, К. Вентцель, Л. Гінділіс, Ф. Дайсон, Л. Джахая, М. Дробноход, М. Кайку, І. Климишин, Дж. К. О'Нейл, А. Панов, В. Севастьянов, А. Урсул, С. Хантінгтон, В. Хартов, К. Цюлковський, А. Чижевський, Й. Шкловський та ін. Для дослідження важливий інтерес становили роботи присвячені пошуку освітніх і духовних орієнтирів в контексті викликів сучасності таких авторів, як: В. Андрущенко, Т. Андрущенко, Г. Берегова, М. Бойчук, Г. Васянович, Г. Волинка, Е. Герасимова, М. Закович, А. Заліський, Н. Кочубей, С. Крилова, С. Куцепал, Г. Москалик, І. Немчинов, В. Онищенко, В. Розін, Т. Розова, Л. Чернова та ін.

При обґрунтуванні методологічних орієнтирів дисертаційного дослідження варто відзначити роботи О. Анісімова, М. Алексеєва, С. Булдакова, В. Буряка, В. Гайденка, Г. Геращенко, Л. Горбунової, В. Гуляєва, І. Добронравової, Є. Добрянської, О. Долженка, В. Кізіма, А. Кравченко, В. Кумаріна, В. Михайлова, М. Михальченка, В. Муляра, Н. Ничкало, В. Пазенка, О. Панченко, Н. Пахомова, Н. Піщуліна, І. Родіонової, Н. Розова, І. Семенова, І. Степаненко, М. Степика, Ю. Терещенка, В. Тринкіна, Ю. Тупталова, Н. Шубелка, В. Щадрікова, П. Щедровицького та ін.

Серед представників західних наукових шкіл, чії ідеї знайшли відображення в дисертації, слід відзначити наступних: П. Балтес, Дж. Бернал, М. Бубер, Е. Гуссерль, В. Дільтей, Дж. Дьюї, Ж. Еллюль, І. Кант, У. Карр, С. Лем, В. Лейбін, Г. Маркузе, М. Монтессорі, Х. Ортега-и-Гассет, А. Печчеї, К. Поппер, К. Роджерс, Ф. Смит, Е. Тоффлер, А. Уайтхед, П. Фрейре, М. Хайдеггер, Т. де Шарден, А. Швейцер, М. Шелер, О. Шпенглер, Е. Шпрангер, К. Яперс. Потрібно відзначити і вплив братських шкіл Києво-Могилянської академії та Г. Сковороди і П. Юркевича на зародження філософії серця в Україні.

Повністю проблема цілісної високодуховної особистості не була розв'язана попередніми поколіннями вчених і філософів. Теоретики Римського клубу вважають, що сучасні кризи людства є логічним наслідком духовної кризи людини і зумовлені проблемами та протиріччями минулої науково-технічної революції і сучасною ІВТ революцією. Елімінація духовної кризи людини сприятиме усуненню антропологічної й інших криз глобального масштабу, зокрема, виживання людства, фауни і флори та існування нашої планети взагалі. Недостатньо розкритим у вітчизняній та західній філософії є зв'язок між впливом ІВТ прогресу на духовність та завданнями, які нині стоять перед освітянами, ученими, спеціалістами різних галузей стосовно створення та розгортання освітніх стратегій формування духовності молоді в контексті ІВТ прогресу. Тому дана тема дисертаційного дослідження є актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема і зміст дисертаційного дослідження є складовою частиною комплексної науково-дослідної теми кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова «Філософські засади

єдності гуманітарних, природничих і технічних завдань в освіті сучасного вчителя» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України №732 від 27 жовтня 2006 р. та рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол №5 від 22 грудня 2006 р.). Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол №3 від 27 жовтня 2016 р.).

Мета дисертаційного дослідження полягає у концептуалізації соціокультурних та екзистенціальних вимірів освітніх стратегій формування духовності в контексті інформаційно-високотехнологічного прогресу.

Вказана мета вимагає послідовного розв'язання наступних **завдань**:

- проаналізувати становлення концепту «інформаційно-високотехнологічний прогрес» у сучасному соціогуманітарному знанні;
- дослідити духовність молоді у проблемному полі філософії освіти та суспільства на початку ХХІ ст.;
- розкрити наслідки та суперечності інформаційно-високотехнологічного прогресу в контексті духовного самоствердження молоді;
- проаналізувати ключові детермінанти високої духовності молоді епохи інформаційно-високотехнологічного прогресу;
- прояснити аксіологічні аспекти духовного життя суспільства в епоху цивілізаційних змін та когнітивні особливості формування відповідальності молоді;
- з'ясувати особливості екологічної свідомості молоді як аксіологічного пріоритету;
- виявити прогностичні перспективи майбутнього людства у добу інформаційно-високотехнологічного розвитку цивілізації;
- обґрунтувати потребу становлення ноосферної космічно-орієнтованої свідомості молоді в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу;
- проаналізувати виклики четвертої промислової революції сучасному суспільству;
- прояснити образ людини майбутнього та освітні стратегії його реалізації в освіті;
- окреслити філософську концептуалізацію освітніх механізмів утвердження високодуховної картини світу;
- здійснити аналіз сучасних освітніх стратегій щодо формування духовності та обґрунтувати освітні стратегії формування фундаментальних складових високої духовності молоді в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу.

Об'єкт дослідження – духовність молоді в контексті інформаційно-високотехнологічного прогресу як освітній феномен.

Предмет дослідження – освітні стратегії формування духовності молоді у контексті інформаційно-високотехнологічного прогресу в проблемному полі філософії освіти.

Методи дослідження. Методологічна база дослідження спирається на принципи системності, об'єктивності, цілісності, історизму та розвитку, а

також визначається комплексом загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що дозволило забезпечити обґрунтованість і достовірність наукових результатів. Використано традиційні описові та аналітичні методи: аналізу, синтезу, абстрагування, порівняння, систематизації, класифікації та ін. Зокрема, в роботі використано: 1) діалектичний метод, завдяки якому була отримана можливість представити предмет дослідження у всіх його соціальних та інших взаємних зв'язках і залежностях, а також у процесі динамічного розвитку; 2) історичний метод, що дозволив виявити історичні закономірності, тенденції та особливості розгортання ІВТ прогресу; 3) метод інтерпретації дозволив обґрунтувати феномен духовності у вигляді двох концептів: «традиційної духовності» та «високої (божественної) духовності»; 4) герменевтичний метод відкрив можливості для проникнення у внутрішню сутність духовності, виявити її ключові складові та їх реалізацію в сучасному суспільстві; 5) науково-філософський метод синергетики дозволив розглядати природу, світ, людину як комплексні самоорганізовані системи і дозволив глибоко проникнути в сутність процесу духовного становлення особистості в умовах ІВТ прогресу, виявити й дослідити в ньому роль освіти як одного з головних чинників і ресурсів; 6) застосування структурно-функціонального методу забезпечило виокремлення та відносно автономний розгляд елементів системи високодуховного (божественного) виховання молоді в епоху ІВТ прогресу та структури його головного освітнього чинника – ноосферної космічно-орієнтованої педагогіки; 7) застосування методу системного аналізу дозволило відслідкувати взаємні зв'язки та залежності елементів системи високодуховного виховання і революційного розвитку суспільства у глобальній перспективі розвитку ІВТ цивілізації; 8) на основі аналітико-прогностичного методу зроблено обґрунтовані висновки та узагальнення, теоретичні та практичні рекомендації щодо прогнозів та перспективності майбутнього існування людства та сформульована авторська ноосферна космічно-орієнтована педагогіка, в контексті якої виникає можливість розглядати та впроваджувати освітні стратегії формування високої духовності молоді в епоху ІВТ прогресу в XXI і наступних століттях.

Наукова новизна дослідження полягає у філософсько-освітній концептуалізації високої духовності молоді в контексті ІВТ прогресу, як засобу дослідження освітніх стратегій, які мають являтися планами дій як нині, так і в перспективі відповідно до сучасних цивілізаційних змін та майбутніх глобалізаційних процесів, які вимагають підвищення якості освітніх послуг у зв'язку з входженням людства в еру ноосферної космічно-орієнтованої ІВТ цивілізації, а, отже, докорінної трансформації духовності особистості. Ця новизна конкретизується у наступних положеннях, які містять елементи наукової новизни і виносяться на захист:

Вперше:

- проаналізовано становлення концепту «інформаційно-високотехнологічний прогрес» у сучасному соціогуманітарному знанні, зокрема, на основі історико-філософського аналізу розвитку техніки,

технологій і науки обґрунтовано авторське розуміння ІВТ прогресу та сучасної ІВТ революції. Показано, що розгортання четвертої хвилі суспільного науково-технічного поступу – ІВТ революції (кін. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.), приведе до нових постіндустріальних форм розвитку суспільства на основі нано-, біо-, інфоіндустрії, когнітивних та соціогуманітарних наук і технологій, космічної, електронної і гіперкомп'ютерної техніки, робототехніки, штучного інтелекту та генної інженерії тощо. Оскільки науково-технічна революція привела до небезпечних екологічних наслідків, то це вимагає перенесення акценту ІВТ революції на безвідходні, ефективні форми виробництва. При цьому потрібно врахувати антропологічні, психологічні, екологічні, духовні та інші чинники, адже, нинішня ІВТ революція є сходинкою до наступної п'ятої хвилі (кін. ХХІ ст.) в розвитку людства – космічної революції;

- досліджено духовність молоді у проблемному полі філософії освіти та суспільства на початку ХХІ ст., що дозволило здійснити інтерпретацію духовності в контексті ІВТ прогресу у вигляді двох авторських концептів: традиційної та високої (божественної) духовності. Аргументовано, що формування нової, більш всеохоплюючої духовності напрямлене на вдосконалення і спрямування особистості до найвищих (божественних) ідеалів і цінностей та реалізації їх на своєму життєвому шляху та є основою життєтворчості людини майбутнього, яка усвідомлює, що ніякий інший розвиток – економічний, науково-технічний, високотехнологічний, інноваційний чи інформаційний – не може вивести людство з історичної безвиході, якщо він не буде підкріплений високодуховною революцією;

- проаналізовані виклики четвертої промислової революції сучасному суспільству, в результаті чого нами запропонована концепція революційного освітньо-духовного розвитку суспільства в контексті прогностичних перспектив та викликів ІВТ революції (автор відстоює точку зору на пріоритетному вживанні терміну ІВТ революція, яка уже в своїй назві поглинає різні види технологій четвертої промислової революції), згідно якої людство може перетнути точку біфуркації і мати або апокаліптичне майбутнє, або світле майбутнє завдяки перенесення акценту з нинішніх виробничих здобутків ІВТ революції на забезпечення безвідходних і ресурсозберігаючих форм виробництва з урахуванням кліматичних, екологічних, антропологічних, освітніх, духовних та інших чинників, тобто за умови переходу від людини розумної до людини високодуховної (божественної за М. Бердяєвим);

- здійснено аналіз сучасних освітніх стратегій щодо формування духовності та обґрунтовано освітні стратегії формування фундаментальних складових високої духовності молоді в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу, в контексті яких виявлено, що у філософії освіти відповідні дослідження і його результати використовуються для отримання актуальної інформації про закономірності навчання і виховання та організації навчально-виховної роботи, тому в справі формування фундаментальних складових високої духовності молоді актуальним завданням стає створення оновленої педагогіки, на нашу думку, ця педагогіка повинна

мати ноосферне космічно-орієнтоване спрямування з метою розв'язання проблем, які виникли в результаті функціонування ІВТ прогресу.

Уточнено:

- *значення суперечностей та наслідків інформаційно-високотехнологічного прогресу у контексті духовного самоствердження молоді*, з якими людство вступає у ХХІ ст. і, які набрали глобальний характер у різних сферах суспільного і духовного життя й значно впливають на життєдіяльність сучасної молоді, людську особистість і духовну свідомість, яка повинна виступати як інтегративний прояв світоглядної культури і зрілості особистості. Тому необхідно звернутися до філософсько-освітніх підходів щодо розвитку освіти і на її основі людини, гармонійного поєднання духовного і тілесного для формування і реалізації здібностей та можливостей молоді, в результаті чого виростатимуть більш успішні й здорові, перш за все, душевно і духовно, творчі покоління а, отже, здійснюватиметься інтелектуальний розвиток і самоствердження молоді;

- *ключові детермінанти високої духовності молоді епохи інформаційно-високотехнологічного прогресу* з метою створення такого освітньо-духовного середовища, в якому особистість могла б успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал з метою переходу людства на новий виток еволюційного розвитку – від людини розумної до людини високодуховної, прогресивної, яка живе не одним сьогоднішнім днем, а здійснює вклад у розвиток майбутнього людства. Наголошено на необхідності формування фундаментальних складових високої духовності особистості (добра, совісті, віри, можливості дива, відповідальності, мудрості, прогресивної ментальності, здатності творити ноосферне космічно-орієнтоване ІВТ суспільство, нове цивілізаційне утворення з абсолютною свободою й рівністю всіх його членів та високою духовністю тощо) повинні бути враховані при обґрунтуванні освітніх стратегій у ХХІ ст.;

- *аксіологічні аспекти духовного життя суспільства в епоху цивілізаційних змін та когнітивні особливості формування відповідальності молоді*, в контексті яких продемонстровано, як аксіологічні аспекти духовного життя суспільства в епоху цивілізаційних змін, які кардинально змінюють політичний устрій у державах, умови життя, світогляд і способи мислення людей, духовність суспільства й освіту молоді, а, отже, цивілізаційні та природно-суспільні зміни вимагають й освітніх змін, нової освітньої стратегії формування високої духовності молоді у контексті розвитку ІВТ прогресу, так і когнітивні аспекти формування відповідальності молоді за глобальні кризові стани цивілізації, в яких спостерігаються суттєві втрати у культурних традиціях, у переосмисленні поведінки і мислення молоді, зокрема ментальної;

- *особливості екологічної свідомості молоді як аксіологічного пріоритету*, що дозволило зробити наголос на виробленні освітніми закладами стратегічних освітньо-виховних та організаційних умов для формування людини високодуховної, здатної нести відповідальність за природні зміни у добу ІВТ розвитку цивілізації, зокрема, за зміну клімату, яка виступає

аксіологічним пріоритетом екологічної свідомості молоді, мотивуючи духовні, моральні, етичні та культурні вчинки у людській діяльності, зокрема, для створення нової високодуховної основи життя людей на планеті Земля з утвердженням віри в могутність симбіозу розуму і високої духовності та науки, техніки і високих технологій.

Подальшого розвитку набули:

- уявлення про прогностичні перспективи майбутнього людства у добу інформаційно-високотехнологічного розвитку цивілізації, рушійними силами для яких слугуватимуть такі науки та технології як: молекулярна біологія, нейрофізіологія, генна інженерія, штучний інтелект, роботехніка, космофізика, космологія, які уже мають свій розвиток у вигляді об'єднання нано-, біо-, інфо-, когнітивних і соціогуманітарних наук і технологій, інновацій в області технічних і природничих наук. Показано, що на основі пошуку і обґрунтування майбутніх соціальних реалій, моделювання динаміки розвитку глобальних проблем і світових суперечностей, здійснюється соціально-філософський прогноз подальшого прогресу ІВТ цивілізації в області освоєння і вивчення космосу. Для цього людству необхідно розвивати фундаментальні знання про утворення й подальшу еволюцію Сонячної системи та Світобудови, оскільки ці космологічні процеси суттєвим чином впливають і впливатимуть на подальшу долю Землі і людства;

- розуміння потреби становлення ноосферної космічно-орієнтованої свідомості молоді в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу, в межах якого розумна людська діяльність наділена високодуховними принципами має стати головним, визначальним чинником усіх освітніх програм та забезпечити перехід нинішньої ІВТ біокосмосфери (провідними елементами якої є наука, освіта, інформація, інноватизація, техніка і технології та космічні дослідження) у космічно-орієнтовану ноосферу, де симбіоз високої духовності – розуму – еколого-кліматичного світогляду людини відіграє найважливішу роль розвитку суспільства – природи – космосу і забезпечить розумне їх співіснування; у межах даного дослідження наведено узагальнені трактування ноосферних космічно-орієнтованих свідомості, світогляду та цивілізації.

- прояснення образу людини майбутнього та освітніх стратегій його реалізації в освіті з метою розв'язання глобальних природно-цивілізаційних викликів, які постають перед людством, що дозволило узагальнити визначення ідеального високодуховного образу людини майбутнього як доведеної особистості з гармонією найвищих якостей розуму й високої духовності. Показано, що освітні заклади повинні здійснити переорієнтацію на новий розвиток освіти у напрямі виховання високої духовності, ноосферного космічно-орієнтованого світогляду та свідомості молоді, тобто втілити в практику своєї діяльності випереджаючу високодуховну освіту нових поколінь, які мають орієнтуватися тільки на ноосферно-космічне майбутнє, на збереження навколишнього середовища, а, отже, на виховання в кожній молодій особистості ідеального образу людини майбутньої цивілізації;

- *філософська концептуалізація освітніх механізмів утвердження високодуховної картини світу*, в результаті чого показано, що науково-філософська картина світу є базовою для формування у молоді високодуховної картини світу, тому освітні механізми її утвердження мають на меті сформувати у свідомості молоді світські та релігійні духовні цінності, допомогти у пошуку сенсу її духовного життя, бути керівною життєвою ідеєю у взаєморозумінні і взаємодії з іншими людьми, суспільством, природою і Богом та скласти основу внутрішнього високодуховного (божественного) світу людини, сприятиме формуванню ідеального образу людини майбутнього, тоді життя кожної молодої особистості буде повноцінним та змістовним.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дослідження відзначається тим, що в ньому вперше розроблено концепт «ІВТ прогрес» у сучасному соціогуманітарному аспекті, що дозволило розкрити його наслідки та суперечності у контексті духовного самоствердження молоді, і створило умови для детальнішого проникнення у природу духовності у проблемному полі філософії освіти і суспільства та сформулювати авторські визначення традиційної і високої духовності. Впровадження останньої в освітній процес слугуватиме вирішенню як глобалізаційних викликів, так і проблем вибору життєвих та освітніх стратегій людства, пошуку шляхів цивілізаційного розвитку людства. Проаналізовано ключові детермінанти високої духовності молоді, аксіологічні та екологічні аспекти формування у молоді відповідальності за природно-суспільні зміни, виклики ІВТ революції сучасному суспільству, які створили принципово нові можливості для обґрунтування освітніх стратегій формування фундаментальних складових високої духовності молоді в епоху ІВТ прогресу, які повинні будуватися на категоріях педагогіки уже ноосферного космічно-орієнтованого спрямування. У дисертаційному дослідженні виявлено прогностичні перспективи майбутнього людства в добу ІВТ розвитку цивілізації і, як наслідок, обґрунтовано потребу становлення ноосферної космічно-орієнтованої свідомості і світогляду молоді та освітніх механізмів утвердження високодуховної картини світу, а, отже, окреслено проблемний напрямок, який, ймовірно, зацікавить майбутніх дослідників, зокрема, у галузі дослідження філософської концептуалізації образу людини майбутнього ХХІ ст. та суспільного устрою майбутньої ноосферної космічно-орієнтованої цивілізації. Кожен із наведених аспектів має значний евристичний потенціал.

Матеріали дослідження можуть використовуватись у навчальному процесі, зокрема, при читанні курсів «Філософія освіти», «Соціальна філософія», «Філософія науки і техніки», «Онтологія освіти», «Освітня політика», «Філософська антропологія», «Глобальна освіта», «Педагогіка вищої школи», частково при читанні курсів «Філософія», «Психологія», «Культурологія», «Екологія», «Етика» та низці спецкурсів, зокрема: «Історія світових цивілізацій», «Цінності європейської цивілізації» та ін.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійної дослідницької роботи автора. Основні положення, висновки й узагальнення дисертації розроблені автором особисто й знайшли відображення у його

наукових публікаціях. Кандидатська дисертація на тему «Інтенсифікація тепломасопереносу в макропористих тілах у процесах зволоження та сушіння під дією сильних електричних полів» за спеціальністю 05.14.06 – технічна теплофізика та промислова теплоенергетика захищена в 2006 в науково-дослідному Інституті теплофізики АН України та її матеріали в тексті даного наукового дослідження не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданні кафедри методології науки та міжнародної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, а також на ряді наукових конференцій, семінарів, а саме: Всеукраїнській науковій конференції «Психосоціальний розвиток особистості: формування життєвих перспектив» (Рівне, 2007); II Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих науковців «Наука, освіта, суспільство очима молодих» (Рівне, 2009); IV Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих науковців «Наука, освіта, суспільство очима молодих» (Рівне, 2011); Міжнародній науково-практичній конференції «Світоглядні основи та наукові докази Розумного Задуму в генезі життя та Всесвіту» (Київ, 2011); Міжнародній науково-практичній конференції «Суспільні науки: проблеми та досягнення сучасних наукових досліджень» (Одеса, 2012); Міжнародній науково-практичній конференції «Роль суспільних наук у процесі розвитку суспільства: можливе та реальне» (Дніпропетровськ, 2012); Міжнародному науковому Інтернет-симпозіумі «Наука в житті сучасної людини '2013»; IV Міжнародному освітньому Форумі: «Особистість в єдиному освітньому просторі» (Запоріжжя, 2013); Міжнародній науково-методичній конференції «Вища освіта в Україні: проблеми та перспективи розвитку» (Луцьк-Київ-Польща-Німеччина-Рексхем-Могильов-Вільнюс, 2013); I Міжнародній науковій конференції «Прогрес науки європейських країн: нові поняття й сучасні рішення» (Штутгарт, Німеччина, 2013); XXV Міжнародній заочній науково-практичній конференції «Актуальні питання суспільних наук: соціологія, політологія, філософія, історія» (Новосибірськ, 2013); Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Наукові дослідження і їх практичне застосування. Сучасний стан й шляхи розвитку '2013»; II Всеукраїнській науковій конференції «Філософсько-теоретичні та практико-зорієнтовані аспекти випереджаючої освіти для сталого розвитку» (Дніпропетровськ, 2013); Міжнародній науковій конференції «Філософія й цінності сучасної культури» (Мінськ, 2013); II Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2014); II Міжнародній науковій конференції «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» (Одеса, 2014); Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Філософія і релігія в просторі сучасної культури» (Київ, 2014 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Підвищення якості освіти в професійній підготовці майбутніх вчителів», (Кривий Ріг, 2014); XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Людина, культура,

техніка в новому тисячолітті», присвячена 25-річчю незалежності України (Харків, 2016).

Публікації. Основні положення дисертації відображено в 34 публікаціях, з них: 3 одноосібні монографії (27 д.а., 27,9 д.а., 19,4 д.а), 18 наукових статей, опублікованих у вітчизняних фахових виданнях з філософських наук, 4 – статті у зарубіжних наукових журналах та виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 9 – інші публікації.

Структура та обсяг дисертації. Відповідно до мети та завдань дослідження робота складається із вступу, п'яти розділів (16 підрозділів), висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел (595 позицій). Загальний обсяг дисертації – 466 сторінок, основна частина – 408 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **ВСТУПІ** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено ступінь її наукової розробки, об'єкт і предмет, мету і завдання, розкрито методологічну основу дослідження, сформульовано концептуальні положення, які відзначаються новизною та виносяться на захист, відзначено теоретичне і практичне значення отриманих результатів, наводиться інформація про апробацію результатів і наукові публікації, структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі - «Теоретико-методологічні засади дослідження духовності в умовах інформаційно-високотехнологічного прогресу»** – у загальнонауковому та філософсько-освітньому дискурсах проаналізовано процес становлення ІВТ прогресу та запропоновано авторський концепт поняття «ІВТ прогрес» і сучасної «ІВТ революції»; досліджено духовність молоді у проблемному полі філософії освіти та суспільства на початку ХХІ ст., що дозволило визначити духовність у двох іпостасях: традиційної духовності та новітньої – високої духовності.

У **підрозділі 1.1 - «Концепт «інформаційно-високотехнологічний прогрес» у сучасному соціогуманітарному знанні»** – розкривається історико-філософський контекст техніки, технологій і науки як соціальних феноменів та їх вплив на духовний прогрес людства; проводиться аналіз основних понять дослідження й етапи становлення ІВТ прогресу та сучасної ІВТ революції; показано, що початок нового тисячоліття відкриває нову сторінку в розвитку людської цивілізації – перехід людства в еру ІВТ науково-технічного прогресу, де інформація та знання виступають в якості основної соціальної цінності, що зумовлює радикальні зміни в усіх соціальних інститутах і, в першу чергу, в освітньо-виховній і духовній сферах. Нинішній етап суспільного науково-технічного поступу – ІВТ прогрес – розгортається у вигляді четвертої хвилі – ІВТ революції і приведе до нових постіндустріальних форм розвитку суспільства на основі нано-, біо-, інфо-, когнітивних і соціогуманітарних технологій, космічної, електронної і гіперкомп'ютерної техніки, генної інженерії та штучного інтелекту, робототехніки та новітніх досягнень в області технічних і природничих наук. У свою чергу ІВТ революція є сходиною до наступної п'ятої хвилі (кін. ХХІ ст.) у розвитку людства – космічної революції.

Тому виникає необхідність перенесення акценту ІВТ революції на безвідходні, ефективні форми виробництва, врахувавши антропологічні, психологічні, екологічно-кліматичні, освітні, духовні та інші чинники. Тобто потрібно створити таке освітнє й ІВТ середовище, яке б визначало напрямки, темпи і можливості розвитку ІВТ цивілізації, в тому числі і її духовного життя, адже, взаємозв'язок (взаємодія) науки, техніки, технологій, природи (її відновлення), духовності та відповідальності людини – найважливіша умова здійснення не тільки ІВТ прогресу, а й суспільного розвитку в цілому, особливо, в освітньо-виховній і духовній сферах.

У підрозділі 1.2. - «Духовність особистості у проблемному полі філософії освіти» – виходячи з теоретичного аналізу сутності феномену духовності, наведені гіпотези щодо констатації ознак, чинників, умов, їх системних взаємозв'язків, які детермінують процес становлення духовності особистості; з'ясовано, що актуальність питань відродження духовної величі особистості у проблемному полі філософії освіти посилилася, оскільки «людина розумна» досягла колосальних успіхів у науці, техніці, технологіях, спричинила ІВТ науково-технічну революцію в кінці ХХ-го і на початку ХХІ ст. і разом з цим спромоглася загострити глобальні, ціннісно-світоглядні, зокрема, духовну й екологічну та інші кризи, які загрожують омніцидом людству; показано, що усвідомлення значення високих духовних цінностей дозволить зупинити процес самознищення людства і створити перспективи для майбутнього існування людської цивілізації, а, отже, система освіти та виховання потребують нового концепту духовності.

У підрозділі 1.3. - «Духовність сучасної молоді як соціальна проблема на початку ХХІ ст.» – показано, що традиційна духовність, яка започаткована ще в античні часи, в сучасних соціальних умовах вичерпала свої можливості, так як не змогла ліквідувати глобальні кризи й загрози для людства, тому настав час сформуванню більш всеохоплюючу високу духовність, яка дозволить сучасній молоді подолати свої негативні риси і вади та сприяти сходженню до найвищих духовних (божественних) ідеалів і цінностей й реалізації їх на своєму життєвому шляху, а це дозволить вивести людство з історичного тупика та розв'язати глобальні проблеми сучасності, а, отже, як ніколи постало питання про використання в освітньо-виховному процесі якісно нової, високої (божественної за М. Бердяєвим) духовності, адже М. Бердяєв вважав, що особистість – категорія духовна, божественна, ноосферна (за В. Вернадським). Доведено, що вже наш час вимагає формування у свідомості молоді нової високої (божественної) духовності і разом з тим космічної, оскільки людина – це продукт розвитку космосу, зародилася, існує й буде жити (при щасливому збігу умов проживання, що сумнівно) на планеті Земля, як космічному об'єкті. Таким чином, зроблено висновок, що запропонований новий для вітчизняної філософії освіти концепт висока духовність має перебувати в центрі навчально-виховної діяльності при формуванні творчої та інтелектуальної особистості для реалізації себе як в сучасну добу так і в майбутньому розвитку ІВТ цивілізації.

У другому розділі - «Наслідки та суперечності інформаційно-високотехнологічного прогресу у контексті духовного самоствердження

молоді» – проаналізовано досягнення, наслідки і суперечності ІВТ прогресу та їх вплив на духовне самоствердження молоді, на підставі чого окреслено проблемне поле модернізації освітнього процесу з метою формування ключових детермінант духовності та створення такого освітнього середовища, в якому творча інтелектуальна особистість могла б успішно самоствердитися в соціумі як високодуховна людина.

У підрозділі 2.1 - «Наслідки інформаційно-високотехнологічного прогресу для духовного самоствердження молоді» – здійснено прояснення наслідків ІВТ прогресу, які стали головними чинниками невиданого в історії прогресу в життєдіяльності людства і привели до нової якості життя, його інноватизації, інформатизації, технізації й технологізації і космізації буття. В результаті цих процесів відбувся значний поступ у дослідженні штучного інтелекту, генної інженерії та у створенні роботехніки, зріс рівень впровадження наукових і техніко-технологічних досягнень у виробництві і побуті, споживанні, медичному обслуговуванні, збільшилася середня тривалість життя, стався якісно новий стрибок в освітній сфері тощо – з однієї сторони, а з другої – ІВТ прогрес створив безліч проблем, зокрема, глобальні кризи привели до руйнування основ цивілізації, в тому числі, до екологічної й антропологічної криз, незворотної зміни клімату, відчуження людей, небезпеки ядерної катастрофи, тероризму та зброї і засобів масового знищення тощо. Все це побічні продукти ІВТ прогресу, які становлять загрозу духовному самоствердженню молоді, адже, тільки суспільство, яке турбується про духовне збагачення своїх громадян має майбутнє і може успішно рухатися до вершин прогресу й цивілізації. *Доведено*, що перспективним вирішенням існуючих проблем сучасної цивілізації має стати зростання розумової праці у поєднанні з високою духовністю, інноватизацією, творчістю, інформатизацією та технологізацією, а це вимагає якісної неперервної, випереджаючої освіти у симбіозі з самоосвітою протягом життя й високими духовними цінностями.

У підрозділі 2.2 - «Суперечності формування духовності особистості в епоху сучасного інформаційно-високотехнологічного прогресу» – проведено аналіз суперечностей в процесі становлення високодуховної особистості, її світогляду, сенсу життя, загрози безособовості та ролі науки, освіти й релігії в епоху ІВТ прогресу; показано, що для подолання суперечностей необхідно звернутися до ідеї пайдейї – гармонічного поєднання духовного і тілесного для формування й реалізації здібностей та можливостей людини і, як результат здійснюватиметься інтелектуальний розвиток і самовизначення молодої людини. Доведено, що людина самореалізується лише тоді, коли стане високодуховною особистістю, що принесе їй відчуття знаходження у центрі Всесвіту, людства і подій. Людина повинна розуміти цінність і мету свого життя – гідно і цілеспрямовано прожити своє життя, встигнути якнайповніше втілити в життя усі свої благі творчі наміри, співзвучні із загальнолюдськими завданнями і цінностями. Духовне життя суспільства є найскладнішою і найважливішою сферою існування суспільства і соціальних явищ, оскільки саме тут виробляються, закріплюються, вдосконалюються та передаються від покоління до покоління, від людини до

людини знання, досвід, інтелект, мудрість, ментальність, духовність і мораль, тобто ті предметні, смислові та ціннісні орієнтири, які необхідні і для життя суспільства і для життя окремої людини. *Доведено*, що для цього необхідно створити стратегію розвитку освіти і виховання щодо збагачення молоді високодуховними цінностями, бачення глибинності світу і власної значущості в ньому крізь призму мудрості та відповідальності в умовах ІВТ прогресу.

У підрозділі 2.3 - «Ключові детермінанти високої духовності молоді епохи інформаційно-високотехнологічного прогресу» – проведено аналіз особливостей формування ключових детермінант духовності: почуттів добра, совісті, віри, мудрості, можливості дива та високодуховного ідеалу для наслідування у сучасній молоді в умовах ІВТ прогресу з метою створення такого освітньо-духовного середовища, в якому компетентна особистість могла б успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал з метою переходу людства на нову спіраль еволюційного розвитку – від людини розумної до людини високодуховної, прогресивної, яка живе не одним сьогоднішнім днем, а здійснює вклад у розвиток майбутнього людства. Доведено, що модернізація освіти повинна органічно поєднати ціннісне наповнення української освітньої традиції із сучасними підходами, коли мова йде не про відмову від старих принципів та цінностей, а про їх змістовне та науково обґрунтоване оновлення, що актуалізує ціннісний дискурс в освіті сучасної доби. Оскільки система освіти опинилась перед обличчям викликів ІВТ прогресу, то найціннішим товаром у сучасному суспільстві виступає мудрість, адже мудрою можна вважати особу, яка володіє перш за все високим рівнем духовності та суспільно-корисним досвідом, вмінням переосмислювати величезний потік інформації і розумно використовувати у практиці на основі життєвого досвіду для потреб та інтересів суспільства. *Доведено*, що запропоновані ключові детермінанти високої духовності особистості повинні бути враховані при обґрунтуванні стратегії модернізації освіти в ХХІ ст.

У третьому розділі - «Аксіологічні та екологічні аспекти формування у молоді відповідальності за природно-суспільні зміни» – наголошено на виробленні освітньо-виховних та організаційних умов для формування людини високодуховної, здатної нести відповідальність за природо-суспільні зміни в добу ІВТ розвитку цивілізації, а саме, за зміну клімату; прояснено когнітивні аспекти формування відповідальності молоді за кризові стани цивілізації, в яких спостерігається зміна у культурних традиціях, переосмислення поведінки і мислення; внесено авторське розуміння ментальності як оновленої і необхідної сфери в сучасному світі з його культурними і духовними тенденціями.

У підрозділі 3.1 - «Аксіологічні аспекти духовного життя суспільства в епоху цивілізаційних змін» – показано, що духовне життя суспільства тісно пов'язане з духовним виробництвом цінностей для задоволення духовних і культурних потреб. З'ясовано, що за суспільно-історичною ознакою людське суспільство пройшло такі форми цивілізації як: антична, римська, середньовічна, індустріальна, постіндустріальна, в якій вважається живе нинішнє суспільство, в майбутньому наступить ноосферна космічно-орієнтована цивілізація. В межах сучасної постіндустріальної цивілізації

відбуваються ієрархічні зміни, які приводять до цивілізаційних змін. У суспільно-історичному аспекті такими цивілізаційними змінами останнього часу можна вважати закінчення другої світової війни і, як наслідок, утворилися два державних устрої: табір країн соціалізму і табір країн капіталізму, боротьба між якими привела до зникнення соціалізму і переходу до новітнього капіталізму в найбільш жорсткій формі первісного нагромадження капіталу. Зрозуміло, що в майбутньому ця форма новітнього капіталізму з необхідністю зазнає деформації у напрямку демократизації. *Доведено*, що цивілізаційні зміни кардинально змінюють політичний устрій у різних країнах, в тому числі й в Україні, умови життя, світогляд і способи мислення людей, духовність суспільства й освіту молоді, а, отже, вимагають і освітніх змін, таких як: навчання впродовж усього життя; формування самодостатньої, розвиненої та комунікабельної особистості; швидка переорієнтація системи освіти до принципово інших технологій, зокрема, інформаційних, а також підготовки людини, яка здатна жити й успішно працювати в глобальному просторі; знання і мислення мають бути орієнтовані на майбутнє; людина повинна розумітися по-новому як ноосферна, високодуховна, божественна, космічно-орієнтована особистість.

У підрозділі 3.2 - «Екологічна свідомість молоді як аксіологічний пріоритет» – показано, що сучасна філософія освіти сповнена усвідомлення необхідності не тільки переорієнтації освіти і виховання молоді на забезпечення здатності адекватно сприймати стрімкі негативні зміни в екологічному і, зокрема, кліматичному середовищі та вміння адаптуватись до нових умов, але й нести відповідальність за зміну клімату, що в умовах ІВТ прогресу виступає як аксіологічний пріоритет ноосферної свідомості молоді для створення нової високодуховної основи життя людей на планеті Земля з утвердженням віри в могутність симбіозу розуму і високої духовності та науки, техніки і високих технологій. Тільки таким чином людина зможе досягти самоствердження і всебічного розвитку своєї особистості, а екологічно спрямовану свідомість і розум направити на істинне своє призначення на Землі – збереження життя та гармонії в системі «Людина – Суспільство – Природа – Всесвіт». *Доведено*, що основною причиною, яка поставила людство на грань кліматичної катастрофи, є не тільки різке посилення парникового ефекту, але й бездуховність нашої цивілізації, на виправлення яких, в першу чергу бездуховності, має бути напрямлений потенціал філософії освіти та педагогіки в якості методологічної стратегії осягнення тенденцій екологічної, а надто кліматичної, свідомості на сучасному розвитку ІВТ цивілізації.

У підрозділі 3.3 - «Когнітивні особливості формування відповідальності молоді» – проаналізовано аспекти формування відповідальності молоді за глобальні кризові стани цивілізації, в яких спостерігається злам у культурних традиціях, переосмислення поведінки і мислення, зокрема ментального. Здійснено формулювання загальних контурів освітніх стратегій розвитку української нації в сучасному постіндустріальному суспільстві, для чого необхідно долучити суспільні та освітні інституції, з метою вдосконалення ментальності української нації, яка має свої історичні витoki та систему

цінностей, свій специфічний спосіб мислення, особливий тип світосприйняття в системі духовного життя людства; внесено авторське розуміння ментальності в епоху ІВТ прогресу як оновленої і необхідної сфери когнітивного етапу в сучасному постмодерному світі з його культурними і духовними тенденціями. *Доведено*, що сучасна освіта повинна не тільки безпосередньо впливати на формування розумної високодуховної особистості, але й закладати почуття відповідальності, особливо кліматичної, збереження і розвитку духовної спадщини української нації. У цьому відношенні парадигма виробництва знань повинна врахувати оновлену прогресивну ментальність відповідно до вимог сучасного ІВТ прогресу, яка може стати як вирішальним фактором у духовному розвитку кожної держави, в тому числі і України, так і в майбутньому розвитку ноосферної космічно-орієнтованої цивілізації.

У четвертому розділі – **«Проблеми та перспективи розвитку інформаційно-високотехнологічної цивілізації»** – проаналізовано методи пошуку і обґрунтування майбутніх перспектив людства, моделювання динаміки розвитку глобальних проблем, розв'язання яких є нагальним завданням людства в добу ІВТ розвитку цивілізації, в зв'язку з цим обґрунтована необхідність становлення ноосферної космічно-орієнтованої свідомості в молоді, що дозволило сформулювати визначення ноосферних космічно-орієнтованих свідомості, світогляду та цивілізації; показані виклики четвертої промислової революції сучасному суспільству та запропонована схема революційного, духовного й освітнього розвитку людства.

У підрозділі 4.1 - *«Перспективи майбутнього людства в добу інформаційно-високотехнологічного розвитку цивілізації»* – аналізуються можливі горизонти подальшого пізнання Всесвіту та розвитку ІВТ цивілізації з метою забезпечення ноосферного космічно-орієнтованого майбутнього людства. Доведено, що майбутня ІВТ науково-технічна діяльність людства буде направлена на практичне дослідження ближнього космосу, яке відбуватиметься в основному пілотованими космічними кораблями, а далекого космосу - здійснюватиметься космічними зондами-роботами. Для цього людству необхідно добувати нові фундаментальні знання про утворення й подальшу еволюцію Сонячної системи та про основи Світобудови та її еволюцію. Окреслено, що в майбутньому, дякуючи колосальному розвитку ІВТ прогресу, коли вдасться синтезувати всі чотири фундаментальні взаємодії в природі, людство навчиться керувати відкритими фізичними системами не за допомогою потужних енергетичних впливів, а принципово іншим способом – ставлячи ці системи в такі умови, коли малими впливами людство буде вивільняти з них величезні енергетичні й інші потоки (наприклад, нейтрино, кварки, глюони, гравітаційні хвилі тощо). *Доведено*, що це дозволить поглянути на нашу земну цивілізацію з незвичної – «космічної» точки зору, з тим, щоб краще пізнати самих себе з духовної сторони і спрямувати свій розум на реалізацію внутрішніх творчих потенціалів у масштабах Землі та космосу.

У підрозділі 4.2 - *«Потреба становлення ноосферної космічно-орієнтованої свідомості в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу»* – обґрунтовано необхідність виховання ноосферної космічно-

орієнтованої свідомості у молоді, в межах якої розумна людська діяльність наділена високодуховними принципами має стати головним, визначальним чинником усіх освітніх програм та забезпечити перехід нинішньої ІВТ біокосмосфери у ноосферну космічно-орієнтовану сутність. Показано, що напруженість як у взаємодії між людством й ІВТ біокосмосферою, так і всередині світового суспільства стала позамежною та продовжує зростати. Тому, як ніколи нагальною, є проблема перетворення ІВТ біокосмосфери у ноосферу, яка на початку XXI ст. піднімається до проблеми конструювання і становлення Земної ноосферної космічно-орієнтованої цивілізації. Враховуючи думку В. Вернадського, а також представників глобалістики В. Оленьєва і А. Федотова, які трактують ноосферу як сферу розуму і духу, яка постійно розширюється у просторі і часі, тобто відбувається експансія людства у космічний простір, дозволило нам узагальнити визначення ноосферної космічно-орієнтованої цивілізації і, відповідно, ноосферних космічно-орієнтованих свідомості та світогляду. Показано, що саме корпус учителів школи і викладачів університетів, свідомість яких пронизана принципами ноосферної космічно-орієнтованої сутності людства, високої духовності та еколого-кліматичної відповідальності, науковості та творчості, відкритості, може виявитися тією базою і життєвою школою для молоді, щодо достойного розпорядження їх наукових досягнень. Доведено, що формування ноосферних космічно-орієнтованих свідомості та світогляду молоді, в межах якого розумна людська діяльність наділена високодуховними принципами, має стати головним, визначальним чинником усіх освітніх програм, і тільки у такому випадку людство зможе забезпечити розумне співіснування ІВТ біокосмосфери і ноосфери, а в майбутньому – ноосферної космічно-орієнтованої цивілізації.

У підрозділі 4.3 - «Виклики четвертої промислової революції сучасному суспільству» – показано, що існує необхідність вивчення місця і ролі людини в саморозгортанні її буття у Всесвіті, а також визначення специфіки її поведінки у планетарній і космічній системах. Людство зможе досягнути грандіозного науково-технічного й технологічного прогресу й освоїти космос тільки тоді, коли досягне найвищої організації високодуховного суспільного ладу, що базується на високій (божественній) духовності, *ноосферній космічно-орієнтованій освіті*, запереченні будь-якого насилля. Але це вимагає перенесення акценту ІВТ революції (автор відстоює точку зору на пріоритетному вживанні терміну «ІВТ революція», яка уже в своїй назві поглинає різні види технологій четвертої промислової революції, які викладені у доповіді К. Шваба) на забезпечення безвідходних і ресурсозберігаючих форм виробництва з урахуванням космічних, екологічних, антропологічних, духовних та інших чинників і на основі цього в роботі запропонована схема революційного, духовного й освітнього розвитку людства, згідно якої людство розвивається хвилями (за Е. Тоффлером). Доведено, що нині відбувається четверта хвиля – ІВТ й освітня революція, які передбачають нові засоби життєзабезпечення і створення суспільства з високою духовністю, подальша еволюція якого приведе до створення високорозвиненої ноосферної космічно-орієнтованої цивілізації, тоді настане п'ята хвиля, в межах якої відбудеться

космічна революція – космічна експансія, бо в решті-решт планета Земля не витримає колосального антропологічного перевантаження. Таким чином, уже в третьому тисячолітті людство повинне здійснити революційний поворот до нових форм цивілізаційного та освітнього прогресу.

У п'ятому розділі - **«Освітні стратегії формування високої духовності молоді в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу»** – здійснено аналіз сучасних освітніх стратегій щодо формування духовності молоді, з метою аргументації необхідності введення в навчально-освітній і виховний процес оновленого трактування високої духовності, яке б відповідало сучасному розвитку постіндустріального суспільства; сформована філософська концепція освітнього механізму формування високодуховної картини світу та ідеального образу людини майбутнього; обґрунтовано освітні стратегії формування фундаментальних складових високої духовності в молоді у контексті ІВТ прогресу за умови впровадження в освітній процес ноосферної космічно-орієнтованої педагогіки.

Підрозділ 5.1 - «Аналіз сучасних освітніх стратегій щодо формування духовності молоді» – дозволив зробити висновки, що нинішня класична модель освіти практично вичерпала себе, тому що не задовольняє вимоги сучасного суспільства і виробництва, не говорячи вже про майбутній ноосферний космічно-орієнтований розвиток у процесі розгортання подальшого ІВТ прогресу. Проблема вбачається як у фінансуванні навчальних закладів, від чого залежить можливість впровадження новітніх технологій і створення умов для випереджаючої освіти, освіти протягом життя і перекваліфікації, так і в високодуховних складових людини, адже, в процесі самоосвіти за допомогою лише інформаційних систем відбувається зменшення ролі живого спілкування між наставником і викладачем та однолітками, що може призвести до відчуження, безособовості, замкненості, нудьги, втрати сенсу життя молоді, а, отже, до байдужості у суспільному житті. Показано, що зміна існуючої (традиційної) моделі розвитку освіти повинна будуватися на основі досягнень у науково-технічній і технологічній та космічній сферах паралельно із зміною мислення та світогляду на ноосферні космічно-орієнтовані, а також зміни поведінки людей щодо відносин з навколишнім світом на високодуховній і відповідальній еколого-кліматичній основі. Таким чином, *доведено*, що необхідні нові освітянські стратегії формування високої духовності молоді у контексті ІВТ прогресу з паралельним застосуванням сучасних інформаційних технологій навчання і спілкуванням з духовним і мудрим наставником.

У підрозділі 5.2 - «Образ людини майбутнього та освітні стратегії його реалізації в освіті» – показано, що для розв'язання глобальних проблем, які постали перед людством у ХХІ ст., необхідна нова творча сила, джерелом якої має стати ноосферний космічно-орієнтований потенціал суспільства. Доведено, що стратегічною ціллю філософії освіти має стати формування образу високодуховної людини майбутнього. Аналіз філософської, педагогічної і психологічної літератури дозволив узагальнити визначення образу людини майбутнього як довершеної особистості з гармонією найвищих якостей розуму

і духовності при як найтіснішому сполученні з творенням добра і вірою в Бога, зі стійкою психікою, мудрістю й прогресивною ментальністю, витривалим фізичним тілом, великим внутрішнім творчим та інтелектуальним потенціалом, космічно-орієнтованим типом мислення. Така особистість буде здатна жити і творити в умовах високорозвиненої, високодуховної ноосферної космічно-орієнтованої ІВТ цивілізації, а в майбутньому зможе спрямовувати свою діяльність в космологічному напрямку – освоєння землеподібних планетних систем Всесвіту. *Доведено*, що в зв'язку з цим ще більш значимою стає роль педагога, завдання якого навчити молодь жити в інформаційному світі, мудрості, вмінню знаходити і використовувати необхідні знання, відкритості, вмінні долати труднощі, орієнтуватися в ІВТ просторі, постійно самовдосконалюватися та прагнути самореалізації, при цьому замислюватися над тим, які цінності мають слугувати космічно-орієнтованим вектором для наступних поколінь.

У підрозділі 5.3 - «Філософська концептуалізація освітніх механізмів утвердження високодуховної картини світу» – використовуючи сучасний філософсько-освітній і педагогічний дискурс, встановлено пріоритетні вектори модернізації освіти у контексті формування високодуховної картини світу, яка розглядається як сукупність знань та уявлень у свідомості людини про найвищі світські і духовні цінності, які виробило людство протягом історії свого розумного існування, які мають складати сенс її духовного життя, бути керівною життєво-духовною ідеєю до взаєморозуміння і взаємодії з іншими людьми, суспільством, природою і Богом, інакше людина розумна буде позбавлена сенсу життя; вона складає основу внутрішнього високодуховного (божественного) світу людини, завдяки чому життя буде повноцінним та змістовним. *Обґрунтовано* освітній потенціал високодуховної картини світу, базовою для її формування є сучасна науково-філософська картина світу. Утвердження високодуховної картини світу слугуватиме вирішенню освітніх криз і проблем вибору життєвих стратегій молоді, а також пошуку нових шляхів як освітнього, так і цивілізаційного розвитку.

У підрозділі 5.4 - «Освітні стратегії формування фундаментальних складових високої духовності молоді в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу» – показано, що настав час кардинальних змін в усіх сферах суспільного життя, зокрема, у забезпеченні нової якості освіти; наведений аналіз освітніх стратегій свідчить про брак нинішніх науково-педагогічних і філософсько-освітніх знань для побудови нової узагальненої педагогічної теорії, якою може бути запропонована нами *ноосферна космічно-орієнтована педагогіка* та її категорії – ноосферні космічно-орієнтовані освіта та виховання, свідомість і світогляд. Ноосферна космічно-орієнтована педагогіка розуміється як комплексна наука, яка базується на процесах навчання, виховання і розвитку підростаючих поколінь в епоху ІВТ прогресу в дусі антропокосмізму, формування у них ноосферних космічно-орієнтованих свідомості та світогляду, високої духовності, прогресивної ментальності, мудрості, еколого-кліматичної відповідальності тощо і буде напрямлена на розв'язання криз сучасності й уникнення можливих наслідків планетарно-

космічних катастроф у майбутньому. Така педагогіка передбачатиме виховання фундаментальних складових високої духовності, на основі яких здійсниться перехід від людини розумної до людини високодуховної (божественної), яка в майбутньому зможе спрямовувати свою діяльність в космологічному напрямку освоєння планетних систем Всесвіту. *Доведено*, що навчально-виховна діяльність пропонованої педагогіки здійснюватиметься високоосвіченими педагогами, наставниками-філософами, які мають стати образом ідеальної всебічно розвиненої особистості, спроможної долучитися до процесу ІВТ революції, суспільних цивілізаційних і професійних перетворень, бути центральною фігурою сучасної ІВТ епохи при формуванні у молоді ноосферного космічно-орієнтованого світогляду та ідеального образу людини майбутнього в процесі впровадження ноосферної космічно-орієнтованої педагогіки, яка виступає новим парадигмальним напрямком у філософії освіти.

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети та завдань дослідження, зроблено наступні загальні висновки:

1. *Проаналізовано становлення концепту «інформаційно-високотехнологічний прогрес» у сучасному соціогуманітарному знанні.* Інформаційно-високотехнологічний (ІВТ) прогрес розуміється як глобальне інформаційно-інноваційне, високотехнологічне, науково-технічне, космічно-цивілізаційне явище, яке дало початок гігантському приросту технічних, технологічних, матеріальних, енергетичних, космічних, інформаційних, інноваційних можливостей людства та створення глобалізованої ІВТ цивілізації і, яке суттєво деформує біологічну і духовну основу особистості – фізичний організм людини, мозок, а, отже, її розум, психіку, свідомість, духовність, науково-філософський світогляд і, отже, має спонукати філософів і педагогів до створення якісно нових смислів, які має засвоювати високодуховна особистість. *Доведено*, що нині спостерігається стрибкоподібний розвиток ІВТ прогресу та переверот у продуктивних силах і виробничих відносинах у суспільстві, тобто відбувається ІВТ революція, сутність якої полягає в гігантському якісному стрибку в продукуванні й використанні у науці й техніці, технологіях і виробництві, освіті й вихованні та взагалі в усіх сферах діяльності людства, інформації, як сукупності всіх знань, що їх виробило людство за час свого існування; інформаційна революція відбувається в органічному зв'язку з високотехнологічною революцією, яка полягає в переході від зовнішнього втручання у природні, суспільні та виробничі процеси до їх внутрішнього регулювання та стимулювання на основі високих технологій і новітніх досягнень в області природничих і технічних наук, космічної і гіперкомп'ютерної техніки, штучного інтелекту та генної інженерії тощо.

Розгортання «четвертої хвилі» суспільного науково-технічного поступу – ІВТ революції (кін. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.) приведе до нових постіндустріальних форм розвитку суспільства, оскільки науково-технічна революція привела до небезпечних екологічних наслідків, зокрема, кліматичної

кризи, то це вимагає перенесення акценту ІВТ революції з продукування техніки на розроблення високоточних технологій і технологічних процесів, які забезпечать безвідходні, ефективні та ресурсозберігаючі форми виробництва. При цьому потрібно врахувати антропологічні, психологічні, екологічні, духовні та інші чинники, адже, нинішня ІВТ революція є сходинкою до наступної «п'ятої хвилі» (кін. ХХІ ст.) в розвитку людства – космічної революції (космічної експансії в космос). *Таким чином, зроблено висновок, що взаємозв'язок (взаємодія) науки, техніки, технологій, природи (її відновлення та збереження), високої духовності та еколого-кліматичної відповідальності людини – найважливіша умова здійснення не тільки ІВТ прогресу, а й формування ноосферної космічно-орієнтованої сутності молодої людини, а також суспільного розвитку в цілому, в першу чергу, в освітньо-виховній і духовній сферах.*

2. Досліджено духовність молоді у проблемному полі філософії освіти та суспільства на початку ХХІ ст. Проведений аналіз наявних у сучасному науковому дискурсі визначень поняття «духовність», форм її ідентифікації, духовних чинників людського існування, особистісних духовних характеристик людини, які детермінують процес становлення духовності особистості, виявлено семантичну розмитість та неоднозначність розуміння феномену духовності у сучасній науково-філософській літературі та відсутність достатньої філософської рефлексії з даної проблеми, тому, враховуючи сутності історичного генезису духовності та її філософські, когнітивні, педагогічні й психологічні особливості навчально-виховного процесу молоді в епоху ІВТ прогресу, духовність можна розглядати у двох іпостасях – традиційна духовність і новітня – висока духовність. Традиційна духовність, яка бере свій початок ще з античних часів, вичерпала свої можливості у розв'язанні нинішніх глобальних викликів, які загрожують існуванню людства, а тому необхідно при формуванні духовності молоді в епоху ІВТ прогресу перейти до використання в освітньому процесі високої (божественної) духовності, яка має перебувати в центрі уваги вчителів і викладачів у навчально-виховній діяльності при формуванні творчої та інтелектуальної молодої особистості, як для реалізації себе в добу ІВТ прогресу, так і в майбутньому розвитку ноосферної космічно-орієнтованої ІВТ цивілізації. *Висока (божественна) духовність, яка включає традиційну духовність як початковий, первісний етап формування духовності молоді, розуміється як категорія людського буття, що виражає найвищий ступінь освоєння людиною свого внутрішнього світу у самій собі й ідентифікації його в інших, а також антропокосмічного ставлення до зовнішнього світу, пізнання Всесвіту і Бога; це процес подолання своїх негативних рис і вад, вдосконалення і сходження особистості до найвищих (божественних) ідеалів і цінностей та реалізації їх на своєму життєвому шляху; це основа життєдіяльності й життєтворчості людини майбутнього, яка усвідомлює, що ніякий інший розвиток – економічний, науково-технічний, ІВТ, – не може вивести людство з історичної безвиході, якщо він не буде підкріплений високодуховною революцією.*

3. *Розкрито наслідки та суперечності інформаційно-високотехнологічного прогресу в контексті духовного самоствердження молоді.* Досягнення ІВТ прогресу стали головними чинниками невиданого в історії економічного, соціального й освітнього прогресу у життєдіяльності людства: нова якість життя, зростаючий рівень споживання та медичного обслуговування; наукове знання витісняє роль фізичної праці, головним соціальним інститутом стає університет як центр освіти, виробництва, переробки і накопичення знань; Інтернет-мережа ініціювала віртуальну революцію та прискорила процеси глобалізації; людство отримало доступ до знань без дозволу влади; дослідження й освоєння космосу привело до найвищого синтезу всіх наукових знань в області не тільки природничих, але й суспільних наук, зокрема філософії; відбувається космізація людського буття та свідомості. *Доведено*, що в результаті ІВТ прогрес ототожнюють з настанням ядерного, ракетного, комп'ютерного віку, віку інформатизації, Інтернету речей і послуг, інноватизації, часу нано- і біотехнології, нейрофізіології, штучного інтелекту, генної інженерії, робототехніки, електронної і космічної епохи.

Наявність наслідків ІВТ прогресу призвели до глобальних проблем: перенаселення планети, суттєвого погіршення клімату, тяжкої екології, можливості харчового та енергетичного голоду, ядерної чи інших війн, а, отже, й можливості виживання людства, які вже не можливо розв'язати в межах традиційної духовності; суттєво зросла перевага людей творчо-розумової праці над людьми фізичної праці, тому зростає масове безробіття; поглибилися міграційні процеси; здійснюється переміщення різних національностей і рас, існує можливість зіткнень духовних і ментальних традицій, а, отже, міжнаціональних і расових конфліктів; відбувається втрата людиною емоційності, інтелектуальне перевантаження; виникли проблеми біологічної і психологічної адаптації людей до екстремальних умов навколишнього середовища; спостерігається несправедливість, приниження гідності, зневіра в себе і розчарування, ведення замкненого способу життя тощо, що веде до духовної деградації і спустошення молоді, яка стає легкою здобиччю для терористичних угруповань. Для подолання таких криз необхідно звернутися до ідеї пайдейї, як компоненти філософсько-освітніх підходів до розвитку освіти молодої людини, гармонійного поєднання духовного і тілесного для формування й реалізації здібностей та можливостей молоді з метою інтелектуального розвитку і самоствердження особистості. *Зроблено висновок*, що суспільство, яке турбується про духовне збагачення громадян, має майбутнє, воно може успішно рухатися до вершин прогресу й цивілізації.

4. *Проаналізовано ключові детермінанти високої духовності молоді епохи інформаційно-високотехнологічного прогресу.* Шлях людини до самоствердження пролягає через формування в собі високодуховної особистості, а для цього необхідно впроваджувати в освітній процес такі ключові детермінанти духовності як: почуття добра, совісті, віри, в тому числі в Бога, сенсу життя, можливості дива та духовного ідеалу для наслідування, мудрості, прогресивної ментальності, антропокосмізму тощо, що принесе відчуття знаходження у центрі Всесвіту, людства і подій. Молода людина

повинна розуміти цінність і мету свого життя, яка полягає в тому, щоб гідно і цілеспрямовано прожити своє життя, встигнути якнайповніше втілити в життя до моменту своєї смерті усі свої благі творчі наміри, співзвучні із загальнолюдськими ідеалами і духовними цінностями. Тільки особистість озброєна новітніми знаннями, вміннями, інформацією, технологіями, високою духовністю та наділена вірою в диво, володіє фантазією, наснагою, оригінальністю зможе творчо підійти до вирішення глобальних інтелектуальних і духовних задач й проблем сьогодення та ноосферного космічно-орієнтованого майбутнього, тільки в такому випадку з'являються технічні винаходи, наукові відкриття, витвори мистецтв та висококультурне, високодуховно-моральне суспільство. *Таким чином, зроблено висновок*, що в сучасному ІВТ світі існує потреба формування високодуховного ідеалу, на який можна було б рівнятися, наслідувати, прагнути до його висот звернення, з метою виховання високодуховного, здорового, інтелектуального члена ІВТ суспільства, в якому найціннішим фактором є мудрість людини, адже мудрою можна вважати особу, яка володіє перш за все високим рівнем духовності та суспільно-корисним досвідом, вмінням переосмислювати величезний потік інформації і розумно використовувати його в практиці на основі життєвого досвіду для потреб та інтересів суспільства.

Для високодуховного самоствердження молоді необхідні зміни в освітній сфері, які б відповідали вимогам і запитам ІВТ прогресу, котрий потребує: людини високодуховної, творчої, мудрої, інноваційно-мислячої, далекоглядної; індивідуалізації, диференціації, продуктивності процесу навчання та відповідності його рівню науково-філософських знань у світовому масштабі; створення такого виховного простору, який був би тим духовним середовищем існування вихователя і вихованця, який формував би особистість з громадянською компетентністю, відповідальністю, демократичністю, високодуховною культурою, позитивним ставленням до природи, людей і самого себе. *Доведено*, що модернізація освіти повинна органічно поєднати ціннісне наповнення української освітньої традиції із цивілізаційними змінами, коли мова йде не про відмову від старих принципів та цінностей, а про їх змістовне та науково-філософське оновлене наповнення, яке має ціннісний дискурс в освіті сучасної і майбутньої ноосферної космічно-орієнтованої доби.

5. *Прояснено аксіологічні аспекти духовного життя суспільства в епоху цивілізаційних змін та когнітивні особливості формування відповідальності молоді.* За цивілізаційними й історичними ознаками людство за час свого існування пройшло такі форми цивілізації як: антична, римська, середньовічна, індустріальна, постіндустріальна, а в майбутньому наступить ноосферна космічно-орієнтована цивілізація. У межах постіндустріальної цивілізації відбуваються ієрархічні зміни, які приводять до цивілізаційних змін. У суспільно-історичному аспекті такими цивілізаційними змінами останнього часу можна вважати закінчення другої світової війни і, як наслідок, утворення двох систем країн: табори країн соціалізму і капіталізму, боротьба між якими привела до новітнього капіталізму в найбільш жорсткій формі. Зрозуміло, що

в процесі сталого розвитку суспільства ця форма новітнього капіталізму з необхідністю має зазнати деформації у напрямку демократизації й духовності. *Таким чином*, все це визначає цивілізаційні зміни у наш час, які кардинально змінюють політичний устрій у державах, умови життя, світогляд і мислення людей, духовність і ментальність суспільства й освіту молоді, а, отже, всі ці цивілізаційні та природні зміни вимагають й нової освітньої стратегії формування еколого-кліматичної відповідальності та високої духовності молоді у контексті розвитку ІВТ прогресу.

Становлення особистості відбувається поступово в процесі пізнавальної діяльності, нагромадження життєвого досвіду в залежності від традицій, культури, соціальних структур і всього середовища проживання багатьох поколінь, тобто ментальності нації, яка, в свою чергу, виступаючи як породжуюча духовність, є особливим когнітивним способом мислення. Оскільки, ментальність різна у різних народів, народностей, націй, етносів і, взагалі, у різних суспільних груп, то вона може бути прогресивною і регресивною, зокрема, агресивною, що загрожує існуванню інших суспільних груп, тому сформовано визначення прогресивної ментальності для сучасних умов епохи ІВТ прогресу. Адже, висока духовність і прогресивна ментальність, якщо суспільні групи бажають вижити в нинішніх кризових умовах, має бути єдиною, незалежно від культури та традицій. *Зроблено висновок*, що настала нагальна потреба у наданні процесу виховання молоді людини високодуховного особистісно-орієнтованого практичного спрямування з метою вироблення освітньо-виховних та організаційних умов для високодуховного (божественного) самоствердження особистості, здатної нести відповідальність за природно-суспільні зміни в добу ІВТ розвитку цивілізації.

6. *З'ясовано особливості екологічної свідомості молоді як аксіологічного пріоритету*, виявили, що саме зміна клімату в найближчому майбутньому, на відміну від інших складових екології, може призвести до невідвратної загибелі усього живого на Землі. Вихід бачиться у мудрому поєднанні системи освіти та високодуховного виховання молоді, представники якої у майбутньому, ставши керівниками різних галузей науки і техніки, технологій, в тому числі і державних установ, не будуть застосовувати засобів масового нищення природи, здійснювати гігантські викиди парникових й отруйних газів в атмосферу, які руйнують озоновий шар у тропосфері і, таким чином, будуть берегти клімат, а, отже, усі форми життя на планеті Земля. *Зроблено висновок*, що відповідальність за зміну клімату повинна виступати аксіологічним пріоритетом ноосферної свідомості, мотивуючи духовні, моральні, етичні та культурні вчинки у людській діяльності, зокрема для створення нової духовної основи життя людей на планеті Земля з утвердженням віри в могутність симбіозу розуму і високої духовності та науки, техніки і високих технологій».

7. *Виявлено прогностичні перспективи майбутнього людства в добу інформаційно-високотехнологічного розвитку цивілізації*. Рушійними силами для прогностичних перспектив майбутнього людства мають слугувати такі науки та технології, як: космофізика, космологія, молекулярна біологія, нейрофізіологія, генна інженерія, штучний інтелект, які уже мають свій

розвиток у вигляді об'єднання нано-, біо-, інфо-, когнітивних і соціогуманітарних технологій, робототехніка, інновації в області природничих і технічних наук. З метою моделювання динаміки розвитку глобальних проблем і світових суперечностей здійснювався соціально-філософський прогноз подальшого прогресу ІВТ цивілізації в області освоєння і вивчення космосу, досягнення якого слугуватимуть рушієм високотехнологічного прогресу. Показано, що людству необхідно розвивати фундаментальні знання про утворення й подальшу еволюцію Сонячної системи та Світобудови, оскільки ці космологічні процеси суттєвим чином впливали і впливатимуть на подальшу долю Землі і людства. В майбутньому, дякуючи колосальному розвитку ІВТ прогресу, коли вдасться синтезувати всі чотири фундаментальні взаємодії в природі, людство навчиться керувати відкритими фізичними системами не за допомогою потужних енергетичних впливів, а принципово іншим способом – ставлячи ці системи в такі умови, коли малими впливами буде вивільняти з них величезні енергетичні й інші потоки (наприклад, нейтрино, кварки, глюони, гравітаційні хвилі тощо). А це дозволить поглянути на нашу земну цивілізацію з незвичної – «космічної» точки зору, з тим, щоб краще пізнати самих себе з духовно-моральної сторони і спрямувати свій розум на реалізацію внутрішніх творчих потенціалів у масштабах Землі та космосу. *Доведено*, що для таких світлих перспектив людства потрібно уже нині змінювати умови життя людини, запроваджувати інший тип детермінації нової цивілізації, прерогативою якої є не соціально-економічні й технічно-технологічні чинники, а фактори людської самодетермінації – високі духовні цінності та суспільно-культурні пріоритети, перетворення освіти на один з вирішальних чинників соціокультурних трансформацій, неперервна і випереджаюча освіта, фундаментальна наука і високоточні технології і техніка, що надасть глобальні знання про Всесвіт та освоєння людством його землеподібних планет.

8. *Обґрунтовано потребу становлення ноосферної космічно-орієнтованої свідомості молоді в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу.* Напруженість як у взаємодії між людством і біосферою, так і всередині світового суспільства перевершила всі допустимі межі і у цьому розумінні стала позамежною та продовжує зростати. Тому як ніколи нагальною є проблема перетворення ІВТ біокосмосфери у ноосферу, яка на початку ХХІ ст. піднімається до проблеми конструювання і становлення Земної ноосферної космічно-орієнтованої цивілізації. Враховуючи думку авторів теорії ноосфери, а також представників глобалістики, нами узагальнено визначення майбутньої ноосферної космічно-орієнтованої цивілізації людства і, відповідно, ноосферних космічно-орієнтованих свідомості та світогляду, які вже нині потрібно формувати у сучасної молоді, враховуючи інтенсивний розвиток науки, високих технологій, освоєння космічного простору та повсюдне становлення космічного буття людства. Отже, нинішня цивілізація вступає в зовсім новий етап своєї історії, коли тільки колективний Розум, суцільна висока (божественна) духовність, еколого-кліматична відповідальність і загальні зусилля по створенню ноосферної космічно-орієнтованої цивілізації дозволять

людству уникнути катастрофи і відкриють перспективи подальшого розвитку людської цивілізації.

Таким чином, зроблено висновок, що формування ноосферної космічно-орієнтованої свідомості та світогляду в молоді, в межах якого розумна людська діяльність наділена високодуховними принципами має стати головним, визначальним чинником усіх освітніх програм та забезпечити перехід нинішньої ІВТ біокосмосфери у космічно-орієнтовану ноосферу, де симбіоз високої духовності – розуму – еколого-кліматичного світогляду – космічного буття людини відіграватиме найважливішу роль у розвитку «суспільства – природи – Всесвіту» і не дозволить здійснити фактичне витіснення технікою і технологіями сфери існування людства, а забезпечить сприятливе розумне співіснування ІВТ біокосмосфери і ноосфери, а в майбутньому – ноосферної космічно-орієнтованої цивілізації людства. Запізнення з початком пошуку нового шляху розвитку суспільства й освіти в умовах породжених ІВТ прогресом проблем, від нерозуміння причин, які їх породила ІВТ революція, може обернутися реальною трагедією як для людства так і для планети Земля.

9. Проаналізовано виклики четвертої промислової революції сучасному суспільству і можна стверджувати, що розум людини формується протягом всього її життя, в процесі спілкування з іншими людьми, природою, технікою, технологіями, освітою і наукою. Набуття досвіду, а, отже, й розуму, залежить від епохи і умов, у яких живе людина, тому є необхідність вивчення місця і ролі молоді людини в саморозгортанні її буття у Всесвіті, а також визначення специфіки її поведінки в планетарній і космічній системах. Людина є продукт розвитку біосфери, яка повинна мати буття у ноосфері і неодмінно перейде у третю сферу – ноосферну космічно-орієнтовану, як елемент уже космічного середовища. Людство зможе досягнути грандіозного науково-технічного, технологічного й цивілізаційного прогресу, а, отже, освоїти космос тільки тоді, коли досягне найвищої організації духовного та суспільного ладу, що базується на високій духовності та ноосферній космічно-орієнтованій освіті. Але це вимагає перенесення акценту ІВТ революції (автор відстоює точку зору на пріоритетному вживанні терміну «ІВТ революція», яка уже в своїй назві поглинає різні види технологій четвертої промислової революції) на забезпечення безвідходних і ресурсозберігаючих форм виробництва з урахуванням космічних, кліматичних, екологічних, антропологічних, духовних та інших чинників, тому в роботі запропонована схема революційного, освітнього й духовного розвитку людства, згідно якої людство створить високодуховну ноосферну космічно-орієнтовану ІВТ цивілізацію тільки за умови переходу від людини розумної до людини високодуховної, космічно-орієнтованої (божественної), в іншому випадку на людство чекає омніцид.

10. Прояснено образ людини майбутнього та освітні стратегії його реалізації в освіті. Доведено, що для розв'язання глобальних природно-цивілізаційних викликів, які постають перед людством, існує нагальна потреба у формуванні освітніми закладами більш досконалого образу людини, який відповідав би сучасній епосі і мав би космічно-орієнтовану спрямованість, а для цього необхідно повернути у навчальний процес виховний процес, який зміг би

сформувати ідеальний високодуховний образ людини майбутнього, під яким розуміється довершена особистість з гармонією найвищих якостей розуму, високої духовності, божественності при тісному сполученні з психікою та емоційністю, еколого-кліматичною відповідальністю, мудрістю й прогресивною ментальністю та обов'язково досконалим та витривалим фізичним тілом, великим внутрішнім творчим та інтелектуальним потенціалом з ноосферним космічно-орієнтованим типом мислення, свідомістю та світоглядом, формування якої слугуватиме вирішенню проблем вибору життєвих та освітніх стратегій людства, пошуку нових шляхів цивілізаційного розвитку. *Доведено, що* освіта має отримати новий розвиток у напрямку виховання високої духовності і ноосферного космічно-орієнтованого світогляду та свідомості молоді; середня та вища школа повинні надавати випереджаючу якісну високодуховну освіту новому поколінню, яка має орієнтуватися тільки на майбутнє, на цілі виживання людства та збереження навколишнього середовища, тобто виховувати ідеальний образ людини майбутньої ноосферної космічно-орієнтованої цивілізації.

11. *Окреслено філософську концептуалізацію освітніх механізмів утвердження високодуховної картини світу.* В процесі навчання необхідні знання як із спеціальних, так і суспільно-гуманітарних предметів, оволодівши якими молода людина сформує у своїй свідомості сучасну науково-філософську картину світу, яка являється базовою для формування практично завершеної високодуховної картини світу, тоді життя буде повноцінним та змістовним, високодуховним, а, отже, прогресивним. Сучасна високодуховна картина світу має сформувати у свідомості молоді світські та релігійні духовні цінності, допомогти у пошуку сенсу її духовного життя, бути керівною життєво-духовною ідеєю у взаєморозумінні і взаємодії з іншими людьми, суспільством, природою і Богом та скласти основу внутрішнього високодуховного (божественного) світу людини, а також сприятиме формуванню в кожній молодій особистості ідеального образу людини майбутнього. *Доведено, що* утвердження високодуховної картини світу слугуватиме вирішенню освітніх криз і проблем вибору життєвих стратегій молоді, а також пошуку нових шляхів як освітнього, так і цивілізаційного розвитку.

12. *Аналіз сучасних освітніх стратегій щодо формування духовності дозволив обґрунтувати освітні стратегії формування фундаментальних складових високої духовності молоді в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу.* Нинішня модель освіти не задовольняє вимоги сучасності, не говорячи вже про майбутній розвиток у процесі розгортання ІВТ прогресу та переходу до ноосферної космічно-орієнтованої цивілізації. Тому настала необхідність віднайти нову сукупність філософських і педагогічних пріоритетів, освітніх стратегій, які являються планами дій на ноосферну космічно-орієнтовану перспективу людства, на формування ідеального образу високодуховної людини майбутнього, що створять інтелектуальну основу для сучасних і майбутніх освітніх закладів, тобто потрібна зміна парадигми освіти, яка вивела б цивілізацію з криз і забезпечила б ноосферний космічно-орієнтований розвиток людства. Все частіше з'являються філософсько-

педагогічні напрями, які свідчать про потребу в новій освітній стратегії. Такою стратегією повинна стати ноосферна космічно-орієнтована педагогіка та її категорії – ноосферні космічно-орієнтовані освіта та виховання, які б врахували виклики суспільства в епоху ІВТ прогресу. Ноосферна космічно-орієнтована педагогіка розуміється як комплексна наука, яка базується на процесах виховання, навчання і розвитку підростаючих поколінь у дусі антропокосмізму, формування в них ноосферних космічно-орієнтованих свідомості та світогляду, високої духовності, прогресивної ментальності, мудрості, відповідальності тощо, навчально-виховна діяльність якої здійснюється високодуховними й високоосвіченими педагогами-філософами і напрямлена на розв'язання криз сучасності й уникнення можливих планетарно-космічних катастроф у майбутньому. Виховання ідеального образу людини майбутнього здійснюватиметься новою педагогікою у процесі систематизованої освіти у навчальних закладах і протягом усього життя, що сприятиме формуванню науково-філософського, ноосферного космічно-орієнтованого світогляду та свідомості, а, отже, рис високодуховної (божественної) людини майбутнього.

Своєрідним атрактором – стратегією нової системи освіти має стати впровадження в освітній процес виховання, запропонованої нами високої (божественної) духовності молодій людині на основі ноосферної космічно-орієнтованої педагогіки, яка приведе до переходу нинішньої постіндустріальної цивілізації в ноосферну космічно-орієнтовану цивілізацію, яка буде функціонувати в режимі практично вічного сталого розвитку, а мета освіти в такому випадку фокусуватиметься на органічній єдності індивідуального й соціального аспектів ІВТ розвитку людства. Отже, *доведено*, що освітньою стратегією формування фундаментальних складових високої духовності молоді в контексті ІВТ прогресу має стати впровадження ноосферної космічно-орієнтованої педагогіки як універсальної форми життєдіяльності й освітньої діяльності людства, як механізм соціокультурогенезу, як інституційна система і особлива реальність становлення-розвитку та самоствердження і самореалізації молоді особистості. Разом з цим відбудеться змістовне і категорійно-поняттєве збагачення вітчизняної філософії освіти.

**Основні положення дисертаційного дослідження
викладені у наступних публікаціях автора:**

Монографії:

1. Поліщук Н. В. Науково-технічний прогрес і духовно-моральне становлення молоді: монографія / Н. В. Поліщук. – Рівне: О. Зень, 2012. – 464с.
2. Поліщук Н. В. Інформаційно-високотехнологічний науково-технічний прогрес у контексті формування духовності молоді: монографія / Н. В. Поліщук. – Рівне: О. Зень, 2014. – 480 с.
3. Поліщук Н. В. Духовність молоді перед викликами інформаційно-високотехнологічного прогресу: монографія / Н. В. Поліщук. – Рівне: О. Зень, 2016. – 336 с.

Статті у наукових фахових виданнях України:

4. Поліщук Н. В. Філософська актуальність проблеми «Людина і Всесвіт» та перспективи майбутнього людства в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу ХХІ ст. / Н. В. Поліщук // *Нова парадигма*. – 2013. – № 117. – С. 42–55.

5. Поліщук Н. В. Філософсько-освітнє осмислення проблем духовності в контексті інформаційно-високотехнологічного науково-технічного прогресу / Н.В. Поліщук // *Гілея: науковий вісник*. Зб. наук. праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво «Гілея», 2014. – Вип. 89 (№10). – С. 368–371.

6. Поліщук Н. В. Сучасний науково-технічний прогрес у контексті формування духовності молоді / Н. В. Поліщук // *Гілея: науковий вісник*. Зб. наук. праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво «Гілея», 2014. – Вип. 90 (№11). – С. 234–237.

7. Поліщук Н. В. Філософсько-освітні аспекти ролі Боголюдини у становленні духовно-моральних цінностей молоді / Н. В. Поліщук // «Перспективи». Соціально-політичний журнал. Філософія, політологія, соціологія. – Одеса, 2014. – № 2 (60). – С. 90–95.

8. Полищук Н. В. Духовные проблемы общества в эпоху современного информационно-высокотехнологического прогресса и перспективы их решения / Н. В. Полищук // *Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах*. – Дніпропетровськ, 2014. – Вип. 11(115) листопад. – С. 11–16.

9. Поліщук Н. В. Філософсько-освітня концепція антропокосмізму та духовні перспективи існування людської цивілізації в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу / Н. В. Поліщук // *Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах*. – Дніпропетровськ, 2014. – Вип. 12(116) грудень. – С. 6–11.

10. Поліщук Н. В. Виховання ноосферної й антропокосмічної свідомості та духовності в контексті інформаційно-високотехнологічного науково-технічного прогресу / Н. В. Поліщук // *Наукове пізнання: методологія та технологія*. Філософія. – Одеса, 2014. – № 1 (32). – С. 108–113.

11. Поліщук Н. В. Розумне життя у Всесвіті: філософсько-освітній та духовний аспекти в контексті інформаційно-високотехнологічного науково-технологічного прогресу / Н. В. Поліщук // *Гуманітарний вісник*, 2014. – № 35. – С. 271–280.

12. Поліщук Н.В. Філософсько-освітній аспект необхідності становлення антропокосмічної духовності молоді в контексті інформаційно-високотехнологічного науково-технологічного прогресу / Н. В. Поліщук // *Гілея: науковий вісник*. Зб. наук. праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво «Гілея», 2016. – Вип. 107 (4). – С. 313–319.

13. Поліщук Н. В. Філософсько-освітній та педагогічний аспекти формування антропокосмічно-духовної картини світу у молоді в умовах інформаційно-високотехнологічного науково-технологічного прогресу /

Н. В. Поліщук // Гілея: науковий вісник. Зб. наук. праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво «Гілея», 2016. – Вип. 112 (9). – С. 258–265.

14. Поліщук Н. В. Загрози становленню творчо-духовної особистості в епоху інформаційно-високотехнологічного науково-технічного прогресу та перспективи їх вирішення / Н. В. Поліщук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія: зб. наук. праць. – Одеса: Фенікс, 2016. – Вип. № 12. – С. 87–92.

15. Поліщук Н. В. Необхідність становлення антропокосмічної педагогіки у ХХІ столітті (філософсько-освітній, педагогічний і духовний аспекти) / Н. В. Поліщук // Грані. Науково-теоретичний альманах. – Дніпропетровськ, 2016. – № 3(131) березень. – С. 17–25.

16. Поліщук Н. В. Особливості формування духовної картини світу у молоді в епоху інформаційно-високотехнологічного науково-технічного прогресу / Н. В. Поліщук // Грані. Науково-теоретичний альманах. – Дніпропетровськ, 2016. – № 8 (136) серпень. – С. 31–39.

17. Поліщук Н. В. Изменение духовного состояния молодежи на современном этапе информационно-высокотехнологического прогресса: философско-образовательный аспект / Н. В. Полищук // Грані. Науково-теоретичний альманах. – Дніпропетровськ, 2016. – Вип. 9 (137) вересень. – С. 149–156.

18. Поліщук Н. В. Виховання прогресивної ментальності молоді в умовах цивілізаційних змін за впливу інформаційно-високотехнологічного прогресу / Н. В. Поліщук // Грані. Науково-теоретичний альманах. – Дніпропетровськ, 2016. – Вип. 10 (138) жовтень. – С. 19–24.

19. Поліщук Н. В. Перспективи революційного й духовного розвитку цивілізації в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу / Н. В. Поліщук // Актуальні проблеми філософії та соціології: Науково-практичний журнал. – Одеса, 2016. – Вип. 13. – С. 50–55.

20. Поліщук Н. В. Проблеми творчо-духовного самоствердження особистості в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу та їх вирішення / Н. В. Поліщук // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. – 2016. – № 2 (8). – С. 124–134.

21. Поліщук Н. В. Формування елементів мудрості у молоді в сучасних умовах розвитку суспільства / Н. В. Поліщук // Науковий вісник. Серія «Філософія». – Харків: ХНПУ, 2016. – Вип. 47 (частина І). – С. 221–235.

***Статті у закордонних наукових виданнях та виданнях України,
що включені до наукометричних баз:***

22. Полищук Н. В. Философия образования – фундатор духовности молодого поколения в эпоху научно-технического прогресса / Н. В. Полищук // Философия образования. – Новосибирск, 2013. – № 2(47). – С. 166–172.

23. Полищук Н. В. Феномен веры как один из важнейших элементов знания и воспитания духовности молодого специалиста / Н. В. Поліщук // Философия образования. – Новосибирск, 2013. – № 3(48). – С. 160–169.

24. Полищук Н. В. Воспитание духовного космически-ориентированного человека будущего (философско-образовательный аспект) / Н. В. Полищук // *Философия образования*. – Новосибирск, 2014. – № 6/57. – С. 11–20.

25. Поліщук Н. В. Взаємозумовленість революційного й духовного зростання суспільства в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу / Н. В. Поліщук // *Гілея: науковий вісник*. Зб. наук. праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво «Гілея», 2016. – Вип. 113(10). – С. 290–295.

Інші публікації за темою дисертаційного дослідження:

26. Поліщук Н. В. Науково-технічний прогрес і духовно-моральне становлення молоді / Н. В. Поліщук, М. С. Панченко // *Наука. Релігія. Суспільство*. – Донецьк: ІПШ МОНУ і НАНУ, 2010. – № 2. – С. 197–205.

27. Поліщук Н. В. Формування у молоді почуття відповідальності за зміну клімату на Землі / Н. В. Поліщук, М. С. Панченко // *Наука. Релігія. Суспільство*. – Донецьк: ІПШ МОНУ і НАНУ, 2010. – № 3. – С. 214–224.

28. Поліщук Н. В. Філософія освіти і становлення космічно-духовного світогляду людини майбутнього / Н. В. Поліщук, О. С. Мосієвич, І. М. Панченко // *«Перспективи»*. Соціально-політичний журнал. Філософія, політологія, соціологія. – Одеса, 2014. – № 1 (59). – С. 102–106.

29. Поліщук Н. В. Філософсько-освітні перспективи пізнання Всесвіту та виховання духовних людей космічно-інопланетного майбутнього / Н. В. Поліщук // *Философия и космология / Philosophy&Cosmology 2013*. – Киев, 2014. – С. 190–200.

30. Полищук Н. В. Космизация человеческой деятельности и воспитание духовных личностей космически-инопланетного будущего в третьем тысячелетии / Н. В. Полищук // *Future human image*. – Kiev, 2014. – № 1 (4). – С. 96–101.

31. Полищук Н. В. Религии, войны и духовное воспитание человека мира XXI столетия / Н. В. Полищук // *Сб. науч. труд. SWorld*. – Вып. 1. – Том 23 «Философия и филология / Философия образования». – Иваново: МАРКОВА АД, 2014. – ЦИТ: 114-057. – С. 61–76.

32. Поліщук Н. В. Вимоги до освіти та підготовки духовного вчителя в епоху інформаційно-високотехнологічного науково-технічного прогресу / Н. В. Поліщук // *Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць* / За ред. д.пед.наук, проф. З. П. Бакум. – Кривий ріг, 2014. – Вип. 43. – С. 233–239.

33. Поліщук Н. В. Проблема виховання духовності в епоху інформаційно-технологічного науково-технічного прогресу / Н. В. Поліщук // *Гуманітарний корпус: [зб. наук. статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії]*. – Вип. 3 / НПУ імені М. П. Драгоманова; ГО «Академія розвитку психологічної науки і практики» / упоряд.: Кучеренко Є. В., Русаков С. С. – К.: Генеза, 2014. – С. 237–241.

34. Полищук Н. В. Формирование духовности молодежи в контексте информационно-высокотехнологического прогресса / Н. В. Полищук // *Философия и ценности современной культуры: материалы Междунар. научн.*

конф.; Минск, 10–11 октября 2013 г. / А. И. Зеленков [и др.]; редкол.: А. И. Зеленков, А. А. Легчилин, В. Т. Новиков; М-во образования, БГУ, ГНУ «Ин-т философии НАН Беларуси». – Электрон. текстовые данные. – Минск: БГУ, 2014. – С. 388–391.

АНОТАЦІЇ

Поліщук Н. В. Освітні стратегії формування духовності молоді у контексті інформаційно-високотехнологічного прогресу. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук зі спеціальності 09.00.10 – філософія освіти. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2017.

У дисертації досліджена концептуалізація соціокультурних та екзистенціальних вимірів освітніх стратегій формування духовності у контексті інформаційно-високотехнологічного прогресу. Проведено аналіз становлення концепту «інформаційно-високотехнологічний прогрес» у сучасному соціогуманітарному знанні, що дозволило розкрити його суперечності й наслідки у контексті духовного самоствердження молоді та проникнути у природу високої духовності в проблемному полі філософії освіти і суспільства на початку ХХІ ст. в епоху інформаційно-високотехнологічної революції і сформулювати визначення традиційної духовності та новітнє – високої духовності. Впровадження високої духовності в освітній процес слугуватиме вирішенню як глобалізаційних викликів, так і проблем вибору життєвих та освітніх стратегій людства, пошуку нових шляхів цивілізаційного розвитку людства.

Проаналізовано ключові детермінанти високої духовності молоді епохи інформаційно-високотехнологічного прогресу. Прояснено аксіологічні та екологічно-кліматичні аспекти формування відповідальності молоді за природно-суспільні зміни. Виявлено прогностичні перспективи майбутнього людства в добу інформаційно-високотехнологічного розвитку цивілізації і, як наслідок, обґрунтовано потребу становлення ноосферної космічно-орієнтованої свідомості та світогляду молоді й відповідних освітніх механізмів утвердження високодуховної картини світу, а також правомірність філософської концептуалізації ідеального образу людини майбутнього та узагальнено визначення майбутньої ноосферної космічно-орієнтованої цивілізації. Аналіз існуючих освітніх стратегій на предмет виховання високої духовності молоді у контексті інформаційно-високотехнологічного прогресу виявив відсутність останніх, що зумовило створення принципово нової освітньої стратегії формування фундаментальних складових високої духовності молоді в епоху інформаційно-високотехнологічного прогресу, яка базується на категоріях запропонованої в дисертації ноосферної космічно-орієнтованої педагогіки.

Ключові слова: духовність, висока духовність, інформаційно-високотехнологічний прогрес, освітні стратегії, молодь, філософія освіти, ноосферна космічно-орієнтована педагогіка, ноосферна космічно-орієнтована цивілізація, ноосферна космічно-орієнтована свідомість, ноосферний космічно-орієнтований світогляд.

Полищук Н. В. Образовательные стратегии формирования духовности молодежи в контексте информационно-высокотехнологического прогресса. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора философских наук по специальности 09.00.10 – философия образования. Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2017.

В диссертации исследована концептуализация социокультурных и экзистенциальных оценок образовательных стратегий формирования духовности в контексте информационно-высокотехнологического прогресса. Проведен анализ становления концепта «информационно-высокотехнологический прогресс» в современном социогуманитарном знании, который позволил раскрыть его противоречия и следствия в контексте духовного самоутверждения молодежи, а также проникнуть в природу высокой духовности молодежи в проблемном поле философии образования и общества в начале XXI ст. в эпоху информационно-высокотехнологической революции и сформулировать определение традиционной духовности и новейшее – высокой духовности, которая выражает высочайшую степень освоения человеком своего внутреннего мира в самом себе и идентификации его в других, а также отношение к внешнему миру: природе, обществу, познания Вселенной и Бога; это процесс преодоления своих отрицательных черт и недостатков, усовершенствование и восхождение личности к высочайшим (божественным) идеалам и ценностям, а также реализации их на своем жизненном пути; она включает традиционную духовность как начальную стадию воспитания молодежи. Внедрение высокой духовности в образовательно-воспитательный процесс будет способствовать решению как глобализационных вызовов, так и проблем выбора жизненных и образовательных стратегий человечества, поиска новых путей цивилизационного развития человечества.

Проанализированы ключевые детерминанты высокой духовности молодежи эпохи информационно-высокотехнологического прогресса. Выявлены аксиологические и экологические аспекты формирования ответственности молодежи за природно-общественные изменения. Обоснованы прогнозные перспективы будущего человечества на этапе информационно-высокотехнологического развития цивилизации и, как следствие, потребность становления ноосферного космически-ориентированного сознания и мировоззрения молодежи, в пределах которых разумная человеческая деятельность, наделенная высокодуховными принципами, должна обеспечить переход нынешней информационно-высокотехнологической биокосмосферы в космически-ориентированную ноосферу, где симбиоз высокой духовности – разума – эколого-климатического и космически-ориентированного мировоззрения человека сыграет важнейшую роль в развитии общества – природы – Космоса и обеспечит благоприятное разумное сосуществование информационно-высокотехнологической биокосмосферы и ноосферы. Обоснованы соответствующие образовательные механизмы утверждения высокодуховной картины мира, а также правомерность философской

концептуализации идеального образа человека будущего и обобщено определение будущей ноосферной космически-ориентированной цивилизации.

Анализ существующих образовательных стратегий на предмет воспитания высокой духовности молодежи в контексте информационно-высокотехнологического прогресса проявил отсутствие последних, что обусловило создание принципиально новой образовательной стратегии формирования фундаментальных детерминант высокой духовности молодежи в эпоху информационно-высокотехнологического прогресса, которая базируется на категориях, предложенной в диссертации ноосферной космически-ориентированной педагогики, образовательные и воспитательные действия которой направлены на воспитание у молодого поколения нового всеохватывающего идеального образа личности – высокодуховного (божественного) человека будущего.

Ключевые слова: духовность, высокая духовность, информационно-высокотехнологический прогресс, образовательные стратегии, молодежь, философия образования, ноосферная космически-ориентированная педагогика, ноосферная космически-ориентированная цивилизация, ноосферное космически-ориентированное сознание, ноосферное космически-ориентированное мировоззрение.

Polischuk N. V. Educational strategies formation of spirituality of youth in the context of information-highlytechnological progress. – The manuscript.

Thesis for scientific degree of doctor of philosophical sciences on specialty 09.00.10 – philosophy of education. National Pedagogical Dragomanov University. – Kiev, 2017.

Research of conceptualization sociocultural and existential measurements of educational strategies formation of spirituality in the context of information-highlytechnological progress is carried out in the dissertation. Author analyzes becoming the concept «information-highlytechnological progress» in modern sociohumanitarian knowledge, which allowed to discover its disagreements and consequences in the context of spiritual self-affirmation of youth and to get into the nature of high spirituality in the field of philosophy of education and a society in the beginning of XXI century during the epoch of information-highlytechnological revolution and to formulate definition of traditional spirituality and the newest one – high spirituality. Introduction of high spirituality in educational process will serve the solution as globalization challenges, as problems of choice vital and educational strategies of mankind, search of new ways civilization development of mankind.

Key determinants of high spirituality of youth of the epoch of information-highlytechnological progress are analyzed. Axiological and ecologically-climatic aspects of formation of the responsibility of youth for natural and public changes are examined. Prognosis prospects of the future mankind at the stage of information-highlytechnological development of civilization are discovered, and as consequence, the need of becoming noosphere space-oriented consciousness and outlook of youth is determined and corresponding educational mechanisms of the statement of highlyspiritual picture of the world, and also philosophical conceptualization an ideal

image of the person of the future and definition of the future noosphere space-oriented civilization are generalized. The analysis of existing educational strategies of spirituality of youth in the context of information-highlytechnological progress discovers absence of these ones, that has caused creation of essentially new educational strategy of formation fundamental determinant of high spirituality of youth during the epoch of information-highlytechnological progress, which is based on categories of noosphere space-oriented pedagogics offered in the dissertation.

Keywords: spirituality, high spirituality, information-highlytechnological progress, educational strategies, youth, philosophy of education, noosphere space-oriented pedagogics, noosphere space-oriented civilization, noosphere space-oriented consciousness, noosphere space-oriented outlook.